

deksi vuodeksi kerrallaan. Ajokortti myönnetään kahdeksi vuodeksi myös silloin, jos ajokorttiluvan hakija on täyttänyt 68 vuotta tai jos hän täyttää mainitun iän uudistettavan ajokortin voimassaolon aikana.

Ennen vuotta 2013 myönnetty ajokortit olivat voimassaololtaan usein pitempiä. Ajokorttilain muutos 19.1.2013 lyhensi myös aiemmin myönnettyjen ajokorttien voimassaoloaika, ja nyt kaikki ajokortit ovat voimassa enintään 18.1.2033 asti, vaikka korttiin olisi merkitty pitempi voimassaoloaika. Kaikkien 19.1.2013 jälkeen myönnettyjen ja uudistettujen tai korotettujen ajokorttien voimassaolo määräytyy nykyisten säästöjen mukaisesti.

Ikäpoikkeusluvut

Traficom voi myöntää poikkeusluvan henkilöauton ajokortin (B) saamiseksi jo 17-vuotiaana, jos nuoren säännöllinen kulkeminen kouluun, töihin, työssäoppimiseen tai harrastukseen on kulkuyhteyksistä tai muista erityisistä syistä joutuhan hankalaa. Ikäpoikkeuslupaa voi hakea nuoren ollessa 16 vuoden ja kahdeksan kuukauden ikäinen. Lupa voidaan myöntää aikaisintaan 16 vuoden ja yhdeksän kuukauden ikäiselle, mutta kuljettajantutkinnon nuori voi suorittaa vasta 17 vuotta täytettyään.

Vuodesta 2018 alkaen ikäpoikkeusluvan pystyi saamaan melko kevyin perustein ja lupia haettiin jopa 15000–20000 kappaletta vuosittain. Keväällä 2026 kansalliseen ajokorttilakiin tehtiin muutoksia, joilla ikäpoikkeusluvan saamisen ehtoja kiristettiin ja 17-vuotiaille kuljettajille tuli muun muassa yöaikainen ajokielto kello 00–05. Jatkossa 17-vuotiaan kuljettajan on myös käytettävä autossaan vihreä-keltaista alaikäisen kuljettajan tunnusta.

Ikäpoikkeuslupaa haetaan Traficomien sähköisissä palveluissa. Palveluun voi kirjautua vain täysi-ikäinen henkilö, eli lupaa hakee nuoren virallinen huoltaja, ei nuori itse. Näin huoltaja antaa suostumuksen ajokortin saamiselle alaikäisenä sekä vakuuttaa kaikki annetut tiedot.

Vuoteen 2030 mennessä voimaan tuleva uusi EU:n ajokorttidirektiivi laajentaa 17-vuotiaiden mahdollisuutta saada henkilöauton ajo-oikeus EU-alueella. Ajo-oikeuden laajuudelle voi kui-

tenkin tulla rajoituksia, esimerkiksi ajouran alussa ajaminen voisi tapahtua vain aikuisen ajokortin haltijan seurassa (accompanied driving). Kansalliset säädökset tarkentuvat 2020-luvun lopulla. Suomessa myönnetty ikäpoikkeuslupa on kuitenkin erillinen kansallinen käytäntö. Onkin huomattava, että ikäpoikkeusluvalla saatu ajo-oikeus ei välttämättä ole voimassa manner-Suomen ulkopuolella.

Lääkärinlausunnot ja ajoterveysarvioinnit

6.40 Lääkärinlausunnot ajoterveydestä

Petteri Harjuvaara, Inkeri Parkkari

Ajokortin hankkiminen ja ajo-oikeuden ylläpito

Ajokorttilupahakemukseen tulee liittää lääkärinlausunto ajokorttilaki § 10). Poikkeukset tästä säännöstä on esitetty taulukossa 6.40. Lausunto saa olla enintään kuusi kuukautta vanha ja se tulee laatia Traficomien Lääkärinlausunto ajokortista -lomakkeelle (F122). Lausunto voidaan laatia ja tallentaa myös potilastiedon arkistoon (Kanta) suoraan sähköisenä hyödynnettäväksi, jos terveydenhuollon toimipaikassa on käytössään tätä toimintoa tukeva lomakesovellus. Traficom pystyy hyödyntämään sähköisesti tallennettuja lausuntoja.

Erikoisalan lausunto ajokortista (F127) ei yksinään kelpaa ajokorttilupahakemuksen liitteeksi, vaan ajokortista on aina lausuttava kokonaisuutena Lääkärinlausunto ajokortista -lomakkeella. Erikoisalan lausuntoa ajokortista käytetään vain viranomaisen sitä erikseen pyytäessä tai lisättäessä ajokortille erityisehtoja (silmälasit, kuulolaite, alkoholikko) tai poistettaessa niitä.

Taulukko 6.40. Ensimmäisen ajokortin hakijan vakuutus ajoterveysvaatimusten täyttymisestä. Väärien tietojen ilmoittaminen voi johtaa ajokorttiluvan peruuttamiseen (hallintolaki 434/2003, § 50, ajokorttilaki 386/2011, § 10).

Lääkärilausuntoa ei tarvita	
Ajokortin hakija täyttää terveysvaatimukset	Ei terveysvaatimuslistassa lueteltuja sairauksia, häiriöitä tai oireita
	Silmien yhteisnäkö on tarkkuudeltaan vähintään 0,5 ja näkökenttien yhteisnäkö riittävän laaja.
	Näkö on asianmukaisesti tutkittu esim. optikon, lääkärin tai terveydenhoitajan toimesta viimeisen 12 kk:n aikana
	Silmä- tai piilolasien vahvuus on tarkistettu.
Lääkärilausunto tarvitaan	
Ajokortin hakijalla on tai on ollut jokin sairaus, vamma tai oire	Etenevä silmäsairaus tai näkövaikeuksia mahdollisista silmlaseista/piilolinseistä huolimatta
	Diabetes
	Sydän- tai verisuonisairaus (esim. rytmihäiriö, sydäninfarkti, sydämen vajaatoiminta, vaikea verenpainetauti, sydämen rakennevika, joka vaikuttaa suorituskykyyn)
	Selvittämätön rintakipu tai selvittämätön hengenahdistus rasituksessa
	Aivoverenkiertohäiriö (esim. aivoinfarkti, aivoverenvuoto tai TIA-kohtaus)
	Uniapnea, vaikeuksia pysyä hereillä, pitkäaikainen unettomuus tai selittämätön väsymys
	Mielenterveyden häiriö tai sairaus (esim. vakava masennus, paniikkihäiriö tai muu toistuva ahdistuneisuus, itsetuhoisuus tai aiempi itsemurhayritys, persoonallisuushäiriö, kaksisuuntainen mielialahäiriö, skitsofrenia, mikä tahansa psykoositasoinen sairaus tai tila)
	Aktiivisuuden ja/tai tarkkaavuuden häiriö (ADHD tai ADD), impulsiivista käyttäytymistä tai tunteiden säätelyn häiriö
	Lieväkin älyllinen kehitysvammaisuus
	Merkittävä oppimisvaikeus tai lukihäiriö
	Aspergerin oireyhtymä, autismi tai muu autismikirjon häiriö
	Neurologinen sairaus tai vamma (esim. vaikea migreeni, epilepsia, narkolepsia, MS-tauti, Parkinsonin tauti, aivokasvain, tajuttomuus-/tajunnanhäiriökohtaus, aivovamma tai selkädin vamma, lieväkin CP-vamma)
	Muistihäiriö, epäily muistisairaudesta tai todettu muistisairaus
	Toistuva huimaus, joka häiritsee normaalia toimintaa
	Runsas alkoholin käyttö tai alkoholiriippuvuus
	Huumausaineiden käyttö
	Säännöllinen tai toistuva keskushermostoon vaikuttavien tai liikenteessä haitallisten lääkkeiden käyttö (esim. unilääkkeet, rauhoittavat lääkkeet, voimakkaat kipulääkkeet, psyykkisten sairauksien lääkehoito)
	Tuki- ja liikuntaelinten sairaus tai vamma, joka voi haitata ajoneuvon hallintalaitteiden käyttöä (esim. raajan tai raajojen alentunut lihasvoima tai alentunut nivelten liikkuvuus, puutoksia sormissa tai muissa raajoissa, lyhytkasvuisuus)
	Muu vaikea sairaus (esim. vaikea keuhkosairaus, vaikea maksan tai munuaisten vajaatoiminta, syöpä tai aiemmin tehty elinsiirto, mikä tahansa kohtauksia aiheuttava sairaus)

Ajokortin hankkimiseen, ajokorttiluokan korottamiseen ja ryhmän 1 ajokortin uudistamiseen liittyvien lausuntojen viranomaiskappaleet annetaan tutkittavalle, joka toimittaa ne itse Traficomin palveluntuottajan toimipisteeseen. Oikeassa muodossa sähköisesti tallennettuja lausuntoja Traficom tai sen palveluntuottaja voivat hyödyntää suoraan Kannasta ja niitä ei tarvitse tulostaa.

Ajoterveyden valvonta

Poliisille kuuluvaa ajoterveyden valvontaa ovat ryhmän 2 ajokortteja koskevat määrätyn iän perusteella toimitettavat lääkärinlausunnot, poliisin määräyksestä vaaditut lääkärinlausunnot, aikaistettuna määrättyyn tarkastukseen liittyvät lausunnot sekä terveysperusteisten ajokieltojen alkamiseksi tai päättämiseksi laaditut lausunnot ja ilmoitukset. Myös näiden lausuntojen tulee olla ajankohtaisia. Lähtökohtaisesti käytetään lomaketta Lääkärinlausunto ajokyvystä, ellei poliisi ole erikseen pyytänyt Erikoisalan lausuntoa ajokyvystä.

Ajoterveyden valvontaan liittyvät lausunnot voidaan toimittaa poliisin lupapalveluihin suoraan terveydenhuollon toimipaikasta, mutta tutkittava voi toimittaa lausunnon poliisille myös itse. Ajoterveysvaatimusten täyttymättömyydestä ilmoitetaan aina lomakkeella Ilmoitus ajoterveydentilan muutoksesta poliisille (F203), joka toimitetaan suoraan tutkittavan kotipaikkakunnan mukaisen poliisilaitoksen lupapalveluihin. Myös muiden tutkittavan kannalta kielteisten tai ei-toivottujen lausuntojen perillemeno on hyvä varmistaa lähettämällä ne suoraan poliisille. Poliisille on tulossa valmius sähköisten lausuntojen ja ilmoitusten vastaanottoon 2020-luvun kuluessa.

Kannanotto ajoterveysvaatimusten täyttymisestä

Lääkärinlausuntojen ja ilmoitusten johtopäätöksissä tulee aina ottaa kantaa ajoterveysvaatimusten täyttymiseen haettavassa ajokorttiluokassa tai -luokissa; se on koko lausuntojen tarkoitus. Jos kannanottoa ei voi tehdä, lausuntoa ei tule laatia, vaan käynnistää toimenpiteet tarvittavan

lisätiedon hankkimiseksi. Esimerkiksi tutkittavan ilmoittama kiire lausunnon saamiselle ei myöskään saa olla syy puutteelliselle tai vajavaisin tiedoin laadittavalle ajoterveyslausunnolle.

Lausunnon laatiminen

Lääkärinlausunnon tai ilmoituksen ajokyvystä tulee perustua sellaisiin tietoihin, joiden paikkansa pitävyydestä lääkäri itse on vakuuttunut. Lausunto ei saa nojata yksinomaan sen pyytäjän kertomukseen, vaan pääasiassa lääkärin omiin tietoihin kuten omakohtaisiin havaintoihin ja potilasasiakirjatietoihin, jotka perustuvat kliiniseen tutkimukseen, tutkimuslöydöksiin, tai toisten terveydenhuollon ammattilaisten dokumentointiin tietoihin. Lääkäri on kaikissa tilanteissa arvioitava huolellisesti, onko hänellä riittävästi tietoa tutkittavan toimintakyvystä lausunnon laatimiseksi. Suositeltavaa onkin, että lausuntoa laativa lääkäri tapaisi ja tutkisi potilaan aina myös henkilökohtaisesti.

Lausunnoissa otetaan myös kantaa tavallisimpien ajokortin erityisehtojen (silmälasit, kuulolaitte, alkolukko) tarpeeseen tarvittaessa molemmissa ajokorttiluokissa. Mikäli silmälasiehto merkitään ryhmään 2, tulee aina ottaa erikseen kantaa myös ryhmän 1 ajoterveysvaatimusten täyttymiseen. Alkolukkoehto koskee aina kaikkia ajokorttiluokkia. Lisävaatimuksina lääkäri voi esittää ajokokeen tai ajonäytteen suorittamista (ks. 4.10). Lääkäri voi myös esittää erikoisalakohotaista lausuntoa tai aikaistettua seuraavaa ajoterveydestarkastusta yleislääkärillä tai valitsemansa erikoisalan osalta 0,5–5 vuoden kuluttua.

Erikoisalan lääkärinlausunto laaditaan aina tiettyä erikoisalaa koskien ja vain viranomaisen tätä lausuntoa erikseen pyytäessä. Kyseessä ei ole erikoislääkärin lausunto, vaan lomaketta voi käyttää kuka tahansa lääkäri, joka on perehtynyt tutkittavan terveydentilaan kyseisen erikoisalan osalta. Lausunnon alkuosan valikossa ilmoitetaan se erikoisala tai lääketieteen osa-alue, jonka osalta lausunto annetaan.

Kaikki lääkärinlausunnot on allekirjoitettava käsin tai sähköisesti ja lisäksi lausunnon laatija on oltava yksilöitävissä (nimenselvennys, yksilöintitunnus, yhteystiedot). Lausuntoja ei tulisi allekir-

joittaa toisen henkilön puolesta ja allekirjoittajan on aina oltava lääkäri. Lausunnon allekirjoittaja on aina vastuussa lausunnon sisällöstä.

Ilmoitus ajoterveydentilan muutoksesta

Ilmoitus ajoterveydentilan muutoksesta poliisille (F203) on tarkoitettu lain mukaisen ilmoitusvelvollisuuden täyttämiseen (ajokorttilaki 386/2011, § 21). Lääkärit sekä sairaan- ja terveydenhoitajat käyttävät samaa lomaketta. Ilmoituksessa on aina otettava kantaa ajoterveysvaatimusten täyttymiseen eri ajokorttiluokissa. Lisäksi ilmoituksessa voi halutessaan esittää, mitä erikoisalaa koskevalla lausunnolla ajo-oikeus voidaan mahdollisesti myöhemmin palauttaa.

Ensimmäisen ajokortin hakijan vakuutus

Ajokorttilupahakemukseen ei tarvitse liittää lääkärinlausuntoa, mikäli hakemus koskee ensimmäistä ryhmään 1 kuuluvaa ajokorttia ja hakija voi antaa vakuutuksen terveysvaatimusten täyttymisestä (ajokorttilaki 386/2011, 10 § 2 mom 4 kohta). Tämä niin sanottu oma vakuutus on mahdollista antaa, jos hakijalla ei ole pitkäaikaissairauksia, vikoja tai vammoja, jotka saattaisivat olla esteenä ajokortin myöntämiselle.

Käytännössä hakijan tulee käydä läpi terveysvaatimuksia koskeva lista ja vakuuttaa allekirjoituksellaan, ettei hänellä ole tai ole aiemmin ollut listalla olevia sairauksia tai oireita, ja että hänen näkökykynsä on tutkittu ammattilaisen toimesta viimeisen vuoden aikana ja ajokortin terveysvaatimukset täytyvät. Vuonna 2023 päivitetty lista on taulukossa 6.40. Alaikäisen huoltaja vahvistaa annetun vakuutuksen.

Oma vakuutus on siis poikkeus pääsääntöön ajokorttilaissa. Vuosittain vakuutuksen on kuitenkin antaa noin 95 prosenttia ensimmäisen ajokortin hakijoista.

Virheellinen vakuutus

Oman vakuutuksen antajissa on vuosittain useita satoja hakijoita, joiden kohdalla käy ilmi myöhemmin ajokortin hankkimisen aikana, että ajoterveysvaatimukset eivät todennäköisesti täyty ja omaa vakuutusta ei siis olisi voinut antaa. Kokonaisuuksena kyse ei ole laajasta ilmiöstä ja vakuu-

tuksen antaminen virheellisesti on usein ilmeisen tahatonta.

Virheellisten tietojen antamista vakuutuksen yhteydessä, syystä riippumatta, ei ole sanktioitu lainsäädännössä. Traficom pystyy kuitenkin puuttumaan asiaan sellaisessa vaiheessa, kun ajokorttia ei ole vielä myönnetty. Näissä tapauksissa Traficom pyytää hakijaa täydentämään hakemusta toimittamalla lääkärinlausunnon tai erikoisalalan lausunnon ajokortista takautuvasti, ennen ajokortin myöntämistä. Väärin perustein haettu ajokorttilupa voidaan myös tarvittaessa peruuttaa. Ajokortin myöntämisen jälkeen vastuu ajoterveyden valvonnasta siirtyy poliisille.

Nuorten ajoterveyden arvioiminen

Myös nuoret ensimmäisen ajokortin hakijat tarvitsevat useissa tapauksissa terveydenhuollon ammattilaisten tekemän arvion ajoterveydestä ja lääkärinlausunnon ajokortista.

Ensimmäisen ajokortin hakijan vakuutukseen liittyvässä listassa on mainittu melko lieviä ja yleisiäkin sairauksia, häiriöitä tai oireita (esim. lukihäiriö). Lievät häiriöt eivät yleensä ole este ajokortin hankkimiselle, mutta ajoterveyden arvioinnin tarkoituksena on näissä tapauksissa varmistaa, ettei ilmenevä häiriö ole ilmentymä esimerkiksi laajemmasta kehityksellisestä häiriöstä, joka voisi olla vaaraksi liikenneturvallisuudelle.

Nuorten ajoterveyden arvioinnissa tulee huomioida erityisesti mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden sekä päihteiden käytön vaikutus ajokorttiin (ks. 7.10). Nuoren ensimmäisen ajokortin hakemisen tai ajokorttiluokan korottamisen yhteydessä lääkäri tai sairaan- tai terveydenhoitaja voi myös tarvittaessa tehdä ilmoituksen poliisille ajoterveydentilan täyttymättömyydestä (ajokorttilaki 386/2011, § 21) (ks. 5.20).

6.50 Ikäkausitarkastukset

Petteri Harjuvaara, Inkeri Parkkari

Ajokorttien voimassaolo on jatkossa aina määrääikäinen (ks. 6.30). Sen lisäksi ajo-oikeus tulee kuitenkin uudistaa erillisen, ikään perustuvan